

Formatief evalueren: 'Bouw samen aan een feedbackcultuur'

Marja Dragt-Mintjes (links) en Afke Bajema

Formatief evalueren is goed voor leerlingen én leraren, is de ervaring van het Emelwerda College. “We hebben het meer over het onderwijs en de leerlingen en minder over cijfers en planningsen.”

“Drie jaar geleden zijn wij toetsen anders gaan inzetten”, zegt Marja Dragt, afdelingsleider mavo en leraar geschiedenis en maatschappijleer aan het Emelwerda College in Emmeloord. “Minder voor cijfers, meer om leerlingen te laten zien waar ze staan en wat de volgende stap in hun leerproces is. Formatief evalueren dus. Daarmee willen we de motivatie en betrokkenheid van leerlingen vergroten en bevorderen dat zij zich meer eigenaar van hun leerproces voelen.” Na een succesvolle pilot is de aanpak vorig jaar in alle brugklassen ingevoerd. Dit jaar komen daar de tweede klassen bij en zo groeit de ontwikkeling de school in.

RTTI en OMZA

De nieuwe kijk op toetsen past bij de onderwijsvisie waar vanuit het Emelwerda College sinds 2018 werkt. Geïnspireerd door theoloog Dietrich Bonhoeffer en pedagoog Gert Biesta zet de school de hele ontwikkeling van de leerling centraal. Om het cognitieve leren te ondersteunen, gebruiken leraren de vier niveaus van leren uit de methode RTTI: Reproductie, Training, Transfer en Inzicht/Innovatie. Voor de ontwikkeling van de persoonsvorming werken ze volgens de methode OMZA: Organisatie, Meedoen, Zelfvertrouwen en Autonomie. Alles staat beschreven in een programma van toetsing en doorstroming.

Hoge werkdruk

Vanuit RTTI en OMZA was het een logische stap naar formatief evalueren, zegt Marja. “We wilden ons toetsbeleid anders inrichten. We waren veel bezig met toetsen voor een cijfer en dat verhoogde de werkdruk voor zowel leerlingen als leraren. Leerlingen stonden voortdurend onder druk om te presteren en leraren moesten al die toetsen nakijken. Bovendien zijn cijfers een vorm van feedback die arm is aan informatie. Formatief toetsen levert rijke feedback, die leerlingen helpt om verder te leren.”

Denktank

In november 2018 maakte de toetscommissie (een groep leraren) bekend dat zij het anders wilde aanpakken. Na een studiedag voor de hele school kreeg de commissie groen licht om de ideeën verder uit te werken. Dit deed de nieuwe ‘denktank formatief evalueren’, opvolger van de toetscommissie. Lerares Nederlands Afke Bajema is een van de zes leraren die lid zijn van deze denktank. Het voordeel van formatief evalueren vindt zij

dat het leren net zolang doorgaat tot leerlingen de stof beheersen. “Sommige leerlingen gaan recht op een leerdoel af, anderen hebben een zijpad nodig, maar ook die leerlingen komen er.”

“Het leren gaat door tot leerlingen de stof beheersen”

Werkvormen

Formatief evalueren vraagt van leraren wel een andere aanpak, zegt Afke. “Je toetst minder voor een cijfer en dat roept constant de vraag op: wat toets ik dan wél en waarom? Je besteedt meer aandacht aan lesvoorbereiding, want vaak heb je verschillende werkvormen nodig om te zorgen dat alle leerlingen de stof snappen. Ook ben je met sommige leerlingen langer bezig voordat ze het onderwerp beheersen.” De ene leraar vindt formatief werken makkelijker dan de andere. Leraren die vragen hebben of vastlopen, kunnen terecht bij twee in toetsing gespecialiseerde coaches: Afke en een collega-lid van de denktank.

Leerlingen

Tot vorig jaar hielpen deze twee coaches ook leerlingen die moeite hebben om meer verantwoordelijkheid voor hun leerproces te nemen. “Leerlingen moeten echt ‘omdenken’ als ze gewend zijn om alleen voor cijfers te werken”, zegt Afke. “De vraag is niet langer: wat moet ik minimaal doen om een zes te halen?, maar: wat vind ik moeilijk, wat wil ik dus leren en hoe wil daar komen?” Nu steeds meer klassen formatief werken (dit schooljaar alle brugklassen, alle tweede klassen en 3 mavo, de oorspronkelijke pilotklas), hebben steeds meer leerlingen coaching nodig. Daarom worden nu alle mentoren en vakdocenten getraind in didactische coaching.

Ouders

De ouders van leerlingen uit de pilotklas hebben het langst met formatief evalueren te maken. Zij reageren positief, zegt Marja: “Het is net alsof de basisschool doorloopt in het vo’, zeggen zij. Kinderen uit groep 8 zijn gewend om verantwoording te nemen voor hun werk; wij sluiten daar nu bij aan.” Om de ontwikkeling van hun kinderen te volgen, kunnen ouders via een koppeling in Magister meekijken in RTTI Online. Dit is het programma waarin leraren de leerlingen feedback geven en waarin rapportages over de ontwikkeling van de leerlingen staan. “Op ouderavonden leggen we uit hoe ouders die informatie moeten lezen”, aldus Marja.

“Het eigenaarschap van leerlingen groeit alleen als je er bij alle vakken aan werkt”

Samen bouwen

De belangrijkste ervaring die Marja en Afke andere scholen willen meegeven, is dat ‘samen’ bij formatief evalueren het sleutelwoord is. “Het eigenaarschap van leerlingen groeit niet als je er bij één vak aan werkt. Het is belangrijk om samen te bouwen aan een feedbackcultuur”, stelt Marja. Het mavoteam dat in 2018 met de pilot begon, heeft de meeste ervaring daarmee. “Er is bij ons een cultuur van samenwerken ontstaan”, zegt Afke, die lid is van dit team. “We zijn opener naar elkaar en de toon is positiever. We hebben het meer over het onderwijs en de leerlingen en minder over cijfers en plannings.”

‘Formatief evalueren betekent voor ons dat je weet waar je staat en hoe je verder kunt. Daardoor kun je je beter focussen en je richten op dingen die belangrijk zijn.’

Madelon, Twan, Jorinde en Daphne uit 3 mavo

Uit de verf

Het Emelwerda College is nog niet klaar met de ontwikkeling van formatief evalueren. In zekere zin moet het moeilijkste nog komen. Want hoe geef je formatief evalueren vorm in de bovenbouw, waar de ultieme summatieve toets (het eindexamen) dichterbij komt? “Sommige collega’s hebben daar zorgen over, vooral in havo/vwo”, zegt Afke. “Dat kan ik me voorstellen, maar ik ben ervan overtuigd dat we samen een weg vinden. Als je nu met je leerlingen goede resultaten haalt, zal dat zo blijven. Door formatief evalueren komen leerlingen alleen maar beter uit de verf.

Het mavoteam van het Emelwerda College neemt deel aan het innovatietraject met als thema ‘Met coaching naar meer eigenaarschap’.